

УДК 008:316.7 (477)

*Головач Наталія Миколаївна,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри арт-менеджменту та івент-технологій
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв*

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОЕКТУВАННЯ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Метою статті є дослідження пріоритетних напрямів соціокультурного проектування та його особливостей на сучасному етапі розвитку українського суспільства. **Методологія** дослідження полягає в застосуванні таких методів, як порівняльний аналіз та синтез для характеристики теоретичних основ дослідження соціокультурного проектування; філософсько-логічний для розкриття сучасних пріоритетних напрямів соціокультурного проектування та впровадження інновацій у галузь культури. **Наукова новизна** роботи полягає у тому, що на сучасному етапі соціокультурне проектування певною мірою відповідає за модернізацію та культурний розвиток, оскільки проектна діяльність є інноваційною і творчою діяльністю, яка покращує соціокультурне середовище. Своєю чергою, в умовах децентралізації сфери культури, проектна діяльність виступає важливим чинником із залучення необхідних ресурсів у сферу культури та сприяє підприємницькій діяльності організацій і закладів культури, тобто проекти як організаційно-управлінська форма допоможуть адаптувати як традиційні, так і інноваційні напрями культури до нових економічних відносин. **Висновки.** Нині однією з особливостей соціокультурного проектування є співпраця в рамках програми «Креативна Європа», однією з найвагоміших програм ЄС культурно-гуманітарного спрямування, що надає можливості на конкурсних засадах отримувати кошти на реалізацію соціокультурних проектів. Це сприяє розвитку національної галузі культури і креативних індустрій та надає можливості фахівцям сфери культури співпрацювати з культурними інституціями різних країн Європи, тим самим здобувати той позитивний досвід розробки та реалізації проектів, який так необхідний в умовах децентралізації сфери культури.

Ключові слова: інновація, культурна політика, модернізація, проектна діяльність, регіональне соціокультурне проектування.

Головач Наталия Николаевна, кандидат философских наук, доцент кафедры арт-менеджмента и ивент-технологий Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств

Приоритетные направления социокультурного проектирования в современном украинском обществе

Целью статьи является исследование приоритетных направлений социокультурного проектирования и его особенностей на современном этапе развития украинского общества. **Методология исследования** заключается в применении таких методов как сравнительный анализ и синтез для характеристики теоретических основ исследования социокультурного проектирования; философско-логический для раскрытия современных приоритетных направлений социокультурного проектирования и внедрения инноваций в отрасль культуры. **Научная новизна** работы заключается в том, что на современном этапе социокультурное проектирование определенным образом отвечает за модернизацию и культурное развитие, так как проектная деятельность является инновационной и творческой деятельностью, которая улучшает социокультурную среду. Также в условиях децентрализации сферы культуры проектная деятельность выступает важным фактором по привлечению необходимых ресурсов в сферу культуры и способствует предпринимательской деятельности организаций и учрежде-

ний культури, то єсть проекти як організаційно-управленчеська форма допомогут адаптиривати як традиційні, так і інноваційні напрямленія культури к новим економічеським отношеніям. **Выводи.** Сейчас одной из особенностей социокультурного проектирования является сотрудничество в рамках программы «Креативная Европа», которая является одной из наиболее значимых программ ЕС культурно-гуманитарного направления и предоставляет возможности на конкурсной основе получать средства на реализацию социокультурных проектов. Это способствует развитию национальной отрасли культуры и креативных индустрий и предоставляет возможности специалистам сферы культуры сотрудничать с культурными институтами разных стран Европы, тем самым приобретать тот положительный опыт разработки и реализации проектов, который так необходим в условиях децентрализации сферы культуры.

Ключевые слова: инновация, культурная политика, модернизация, проектная деятельность, региональное социокультурное проектирование.

Golovach Nataliya, Ph.D (Philosophy), Associated Professor of the Art Management and Event Technologies, the National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts

Priority directions of socio-cultural design in modern Ukrainian society

Purpose of Article. The purpose of the research is to study the priority directions of socio-cultural design and its features at the present stage of Ukrainian society development. **The methodology** of the research applies methods as comparative analysis and synthesis approach to characterize the theoretical foundations of the socio-cultural design study; philosophical and logical for the disclosure of modern priority directions of socio-cultural design and introduction of innovations in the field of culture. **The scientific novelty** of the work is centers on the responsibility of the socio-cultural design for modernization and cultural development, as the project activity is an innovative and creative activity that improves the socio-cultural environment. In turn, in the context of the decentralization of the culture sphere, the project activity is an important factor in attracting the necessary resources in the sphere of culture and facilitates the entrepreneurial activity of organizations and cultural institutions, that is, projects as organizational and managerial forms will help to adapt both traditional and innovative directions of culture to new ones. **Conclusions.** Today one of the core peculiarities of the socio-cultural design is a cooperation within the framework of the Creative Europe program, which is one of the most important programs of the EU cultural and humanitarian direction, and provides opportunities on a competitive basis to receive funds for the implementation of socio-cultural projects. It contributes to the development of the national cultural and creative industries and provides opportunities for professionals in the cultural sphere to cooperate with cultural institutions from different European countries. Thereby gaining a positive experience in the development and implementation of projects that are necessary in the context of the cultural sphere decentralization.

Key words: innovation, cultural policy, modernization, project activity, regional socio-cultural designing.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що на сучасному етапі розвитку суспільства галузь культури потребує впровадження інновацій, оскільки відбувається стрімка зміна навколишнього світу та самої людини, її емоційного, морального світу, цінностей, мотивацій, інтересів, потреб тощо. Інновації впроваджуються і через розробку та реалізацію соціокультурних проектів. Своєю чергою, значення проектної діяльності у реалізації культурної політики в умовах соціально-економічної трансформації зростає, а вітчизняний і закордонний досвід, який пов'язаний з впровадженням проектної діяльності в соціокультурну практику, потребує всебічного аналізу і вивчення позитивного досвіду [3].

Аналіз досліджень і публікацій вказує на те, що деякі аспекти соціокультурного проектування вивчають такі дослідники як С.О. Гарькавець, яка розглядає проблему соціокультурного проектування соціально-нормативної активності ін-

дивіда; Д.В. Бас вивчає особливості арт-проектів; І.В. Колинко, який досліджує роль соціокультурного проектування у розробці та реалізації регіональної культурної політики; Я.С. Рудь, вивчає соціокультурне проектування як інноваційну технологію управління та ін., проте сучасне суспільство досить динамічне, і є потреба в дослідженні особливостей соціокультурного проектування на сучасному етапі розвитку українського суспільства.

Метою роботи є виявлення особливостей соціокультурного проектування у сучасному українському суспільстві.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні сфера культури України потребує модернізації та впровадження інновацій. Інновації у сфері культури – це нові форми культурної діяльності, комунікації та управління культурним процесом, спрямовані на осмислення та використання історичного досвіду та сучасної практики людства. Узагалі інноваційну діяльність у галузі культури спрямовано на створення нового культурного продукту, форм організації культурного процесу та креативних технологій з метою задоволення культурних потреб сучасної людини та забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства [4].

Нині проектування як технологія ефективного управління культурними процесами обумовлюється посиленням соціальних функцій культури. Соціокультурне проектування – це специфічна технологія, що передбачає конструктивну, творчу діяльність, яка полягає в аналізі соціокультурних проблем, виявленні факторів їхнього виникнення, вироблення цілей і завдань та розробка шляхів і засобів досягнення поставлених цілей [5].

На сьогодні пріоритетним напрямом соціокультурного проектування так і залишається регіональне проектування. Розробка регіональних соціокультурних програм та проектів – досить складний процес, вона ґрунтується на дослідженні регіональної специфіки і особливостей та вимагає аналізу потенціалу і ресурсів соціокультурного середовища конкретної території, виявлення проблем, притаманних певному регіону. До таких проблем відносять:

- проблеми освоєння предметів і цінностей художньої культури, організації мистецького життя і розвитку особистості;
- збереження, освоєння історико-культурної спадщини регіону;
- проблеми духовно-культурного розвитку людини тощо [3].

Наприклад, з 2009 по 2011 роки у Житомирі було розроблено вісім проектів, які визначали основні тенденції формування і розвитку сучасної інфраструктури галузі культури та мистецтва, збереження національної культурної спадщини, народних традицій і обрядів, подальшого вдосконалення форм та методів проведення заходів, а саме:

- проведення державних та загальноміських свят, культурно-масових заходів та організаційно-масових заходів;
- підтримки кінематографії;
- збереження та використання об'єктів культурної спадщини;
- розвиток парку культури та відпочинку ім. Ю.Гагаріна;
- розвиток туристично-екскурсійного обслуговування;
- відродження, збереження та розвиток народних художніх промислів;

- впровадження енергозберігаючих технологій в закладах культури.

Реалізація цих проектів певною мірою сприяла творчому розвитку особистості, розкриттю її здібностей, задоволення духовних і естетичних потреб, збереження народної творчості та популяризації національних звичаїв та обрядів, створення умов для розбудови туристичної сфери та території міста [1].

Тим часом, саме на регіональному рівні простежується органічний зв'язок соціокультурного проектування та культурної політики, оскільки соціокультурне проектування виступає як інструмент реалізації культурної політики, формує цілі соціокультурного розвитку регіону тощо. Тобто соціокультурне проектування виконує функцію реалізації культурної політики. Нині важливим завданням сучасної культурної політики є співвіднесення місцевих культурних процесів зі світовим культурним контекстом, а тому проектування, керівництво місцевими культурними подіями необхідно порівнювати з міжнародним рівнем проблем і викликів та поєднувати концепції організації і керівництва культурними процесами зі світовими стратегіями та програмами. Наприклад, у цьому напрямку спрямовує свою діяльність Харківський обласний організаційно-методичний центр культури і мистецтв, який було організовано з метою створення єдиного культурного, мистецького та інформаційного простору Харківської області. При Харківському обласному організаційно-методичному центрі культури і мистецтв функціонує відділ інноваційних культурних проектів та міжнародного співробітництва, завданнями якого є:

- моніторинг і вивчення загальноукраїнського та міжнародного досвіду впровадження інноваційних технологій у галузі культури та міжнародного культурного співробітництва, розробка пропозицій щодо його використання у Центрі та клубних закладах на території Харківської області;
- організація діяльності з розробки інноваційних проектів у галузі культури в Харківській області;
- розробка проектів міжнародного культурного співробітництва для Центру та мережі клубних закладів області;
- проведення дослідницьких робіт з питань, що відносяться до компетенції відділу;
- впровадження та розвиток нових форм, методів та технологій культурно-дозвілєвої діяльності;
- налагодження зав'язків з міжнародними та іноземними культурними установами, інституціями та національними товариствами м. Харкова та області з метою реалізації спільних соціально-культурних та культурно-мистецьких проектів Центру та на території Харківської області;
- проведення дослідницької та організаційної роботи щодо впровадження наукових конференцій, соціально-культурних та культурно-мистецьких заходів, спрямованих на дослідження та збереження української традиційної культури, а також традиційних культур національних меншин регіону.
- здійснення інформаційного та методичного забезпечення навчально-практичних заходів (учбових семінарів, стажувань, майстер-класів) з підвищен-

ня кваліфікації працівників клубних закладів культури області з питань, що належать до компетенції Відділу [8].

Проте на сучасному етапі одним із головних завдань, які стоять перед державою, є створення умов для інноваційного розвитку культури. Одним із прикладів впровадження інновацій у галузь культури є приєднання України до грантової програми ЄС «Креативна Європа». Відповідну угоду було підписано в листопаді 2015 року, а з 3 лютого 2016 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про ратифікацію Угоди між урядом України та Європейською Комісією про участь України у програмі «Креативна Європа»: програма Європейського Союзу для сектора культури та креативності, та про співробітництво між Україною та Європейським Союзом у підпрограмі «Медіа» програми «Креативна Європа». Це одна з найвагоміших програм ЄС культурно-гуманітарного спрямування, яка надає Україні можливості для розвитку національної галузі культури і креативних індустрій та співробітництва між культурними інституціями різних країн Європи, а співпраця в рамках цієї програми триватиме до 2020 року [4].

Керівник Національного бюро програми ЄС «Креативна Європа» в Україні Ю. Федів зазначила, що всі бажаючі можуть звертатися до цієї програми на конкурсних засадах і отримувати кошти, зокрема впродовж 2017 року відкриті декілька конкурсів, де вказані дедлайни та умови подачі заявки.

Наприклад, у сфері культури кошти можна отримати на створення спільної копродукції в театральній та музичній сферах, у сфері образотворчого мистецтва, а також зробити переклад української літератури найбільш вживаними європейськими мовами або це навпаки переклад уже відомої європейської літератури, зокрема тих авторів, які отримали премію ЄС у сфері літератури, українською мовою і популяризація її на теренах України, а також на проекти у сфері охорони культурної спадщини, архітектури, дизайну. Підпрограма медіа включає в себе кіновиробництво, виробництво відеоігор, також телевізійні та медіа проекти. Нині в Україні підтримується лише 4 напрями, серед яких освітні та фестивальні проекти [7].

Також кошти можна отримати на проекти в рамках креативних індустрій, які включають багато проектів, що стосуються культури і урбаністики, культури і економіки, культури і соціальної сфери. Наприклад, було отримано фінансування на чотири проекти, з них два у сфері охорони культурної спадщини, один у сфері урбаністики, інший проект у сфері культури. Одним із успішних став проект представлений співробітниками «Музею Івана Гончара» з партнерами з Угорщини та Франції, який стосується сфери етнографії, фольклористики. Проектом передбачено створення сайту та інтерактивної мапи України з нанесенням по різних регіонах автентичних українських пісень, які будуть перекладені угорською, французькою, англійською мовами з метою популяризації української культури, музики за кордоном. А також проект львівської організації «МістоДія» у сфері урбаністики, направлений на організацію культурних просторів у містах, які певним чином інтегрували громадський простір у культурне середовище. Наприклад, створення культурного хабу на базі промислових зон, тобто ревіталізація будівель і надання їм нового змісту, де

художники зможуть створювати живі мурали, проводити виставки, або театралі, з незалежної театральної сфери, створювати документальний театр або театр свідка. Або створення ІТ-класу, з метою розробки відеоігор або зйомки відео-кліпу. Тобто це те місце, де молоді, активні люди або митці можуть проводити час з користю для себе, не витрачаючи значних коштів [7].

Проте в нашій країні фінансова складова гальмує реалізацію цікавих та якісних ідей. До того ж додаткові джерела фінансування сфери культури в Україні досить скоротилися. Наприклад, дані результатів дослідження Центру розвитку корпоративної соціальної відповідальності, який здійснив опитування серед 20 провідних компаній України на тему «Майбутнє корпоративної соціальної відповідальності в умовах кризи» вказують, що хоча компанії заявили про свій намір продовжувати інвестиції в розробку нових продуктів і послуг, вдосконалення організаційного управління та трудових практик, бюджети соціальних проектів та благодійництва зменшилися в середньому на 20-30 %, а серед галузей, що зазнають найбільших втрат є культура та мистецтво [2].

Тим часом, у більшості країн, якщо проект отримує міжнародне або європейське фінансування, держава гарантує спів фінансування, а саме якщо 60% фінансує «Креативна Європа», то 40% гарантується державою. В Україні таких можливостей мало, і це зменшує мотивацію подавати заявки на грант, тому що знайти 40% власного внеску буває важко. Проте слід враховувати, що цей внесок може бути як від державних, так і від комерційних партнерів і навіть гранти від інших організацій, але не європейських, а саме від посольства інших країн, від американських фондів тощо [7].

Світовий досвід показує, що за умов ринкової економіки сфера культури не може і не повинна розраховувати лише на державне фінансування. Нині у більшості європейських країн, внаслідок скорочення бюджетних видатків на культуру, сформувалася розгалужена система залучення додаткових джерел фінансування культурної сфери. Проте в Україні слабо розвинені механізми залучення позабюджетних коштів на розвиток культури, а бюджетна підтримка орієнтована переважно на державні та комунальні заклади культури. Але існує необхідність підтримки діяльності культурних організацій різних форм власності серед яких громадські, приватні та адаптації бюджетних установ до роботи у ринкових умовах [2].

А тому серед першочергових рекомендацій, що містяться в експертному висновку Ради Європи «Культурна політика України – оцінка міжнародних експертів», наголошено на необхідності встановлення партнерства та кооперації між культурою, бізнесом та органами державної влади, що дасть змогу залучити ширші можливості та ресурси для розвитку кожного сектора [2].

Також особливої уваги потребує питання оптимізації та прозорості бюджетної підтримки закладів культури та проектів, які мають загальнонаціональне значення. Пріоритетом цієї підтримки має бути як збереження національних культурних традицій та самобутності, їх адаптація до сучасних форм культурної практики, так і забезпечення зростання конкурентоздатності українського культурного продукту. Тим часом для повноцінної участі в європейських проектах Укра-

їні необхідна дієва культурна стратегія з використанням європейського досвіду впровадження інновацій, що сприятиме зміні старої системи підходів до управління в галузі та позбавленню від пострадянських стереотипів і пережитків [4].

Цьому посприє ухвалений Верховною Радою 23 березня 2017 року закон про Український культурний фонд, який є бюджетною установою, що виконуватиме спеціальні функції щодо сприяння національно-культурному розвитку України. Діяльність Українського культурного фонду буде спрямовуватися і координуватися центральним органом виконавчої влади, який забезпечуватиме розробку та реалізацію державної політики у сферах культури та мистецтв. Передбачено, що Український культурний фонд займатиметься експертним відбором, фінансуванням і моніторингом виконання культурно-мистецьких проєктів, наданням грантів і стипендій. Міністр культури Є. Нищук зазначив, що з 1 січня 2018 року Український культурний фонд розпочне свою роботу, для фінансування якого потрібно 100 млн. грн. з держбюджету України, з них 84 млн. грн. мають піти на культурно-мистецькі проєкти. Наприклад, лише на перше півріччя 2017 року, до Міністерства культури надійшло близько 100 заявок на підтримку мистецьких проєктів на загальну суму близько 19 млн. грн. [6].

Наукова новизна. На сучасному етапі соціокультурне проектування сприяє модернізації сфери культури, оскільки проєктна діяльність є інноваційною і творчою діяльністю, яка покращує соціокультурне середовище. Своєю чергою, в умовах децентралізації сфери культури, проєктна діяльність виступає важливим чинником по залученню необхідних ресурсів у сферу культури та сприяє підприємницькій діяльності організацій і закладів культури, тобто проєкти як організаційно-управлінська форма допоможуть адаптувати як традиційні, так і інноваційні напрями культури до нових економічних відносин.

Висновки. Соціокультурне проектування певною мірою відповідає за культурний розвиток, адже проєктна діяльність є інноваційною та творчою діяльністю і сприяє модернізації соціокультурного середовища. Проте ступінь інноваційності буває різною, оскільки проєкт може бути новим для даної сфери, даного регіону, даної організації або новим взагалі, тобто унікальним. Новизну проєкту завжди можна поставити під сумнів і набагато важливішим є новизна творчого задуму, зокрема в розробці варіанту вирішення проблеми, а тому проектування стало способом перетворення культурної дійсності через індивідуальність автора. В умовах децентралізації сфери культури, проєктна діяльність сприяє підприємницькій діяльності організацій і закладів культури та виступає важливим чинником по залученню необхідних ресурсів у сферу культури.

У сучасних умовах соціокультурне проектування як організаційно-управлінська форма допоможе адаптувати як традиційні, так і інноваційні напрями культури до нових економічних умов. А за рахунок повноцінної участі України в програмі «Креативна Європа» заклади культури отримали можливість долучитися до реалізації загальноєвропейських програм розвитку.

Проте перед українським суспільством стоїть важливе завдання, яке стосується адаптації до європейських соціокультурних практик, зокрема сприяння розвитку «культурних індустрій» та «креативної економіки», оскільки

зміцнення культурного потенціалу сприяє підвищенню інвестиційної привабливості України і закладає засади технологічного оновлення економіки.

Література

1. Житомирська міська рада. Реалізація освітніх, культурно-мистецьких програм і проєктів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zhzh.info/publ/5-1-0-1370
2. Крупка А.Я. Позабюджетне фінансування галузі культури і мистецтва в Україні: тенденції та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / А.Я. Крупка. – Режим доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua>cgiirbis_64.
3. Колинко И.В. Социокультурное проектирование в системе разработки и реализации региональной культурной политики [Электронный ресурс] / И.В. Колинко. – Режим доступа: cyberleninka.ru/.../sotsiokulturnoe-proektirovanie-v-si...
4. Переформатування системи управління в галузі культури та європейський досвід інноваційного розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nplu.org/storage/files/Infocentr/.../dos.pdf
5. Рудь Я. С. Соціально-культурне проектування - інноваційна технологія ефективного управління культурними процесами / Я. С. Рудь // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури [Текст] : збірник наукових праць. Вип. 31 / М-во культури України, Нац. акад. керів. кадрів культури і мистецтв ; [редкол. В. Г. Чернець [та ін.]]. – Київ : Міленіум, 2013. - С.161-167.
6. Український культурний фонд [Електронний ресурс]. – Режим доступу: mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/officialcategory?
7. Федів Ю. Україна зможе отримати від Європи фінансування на 18 культурних напрямів [Електронний ресурс] / Ю. Федів. – Режим доступу : https://espresso.tv/article/2017/08/06/yuliya_fediv.
8. Харківський обласний організаційно-методичний центр культури і мистецтв [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.cultura.kh.ua/uk/activities/international.../about.

References

1. Zhytomyr city council. Implementation of educational, cultural and artistic programs and projects. Retrieved from: zhzh.info/publ/5-1-0-1370 [in Ukrainian].
2. Krupka, A.Ya. Extrabudgetary funding for culture and art in Ukraine: trends and prospects for development. Retrieved from: www.irbis-nbuv.gov.ua>cgiirbis_64 [in Ukrainian].
3. Kolinko, I.V. Socio-cultural design in the system of development and implementation of regional cultural policy. Retrieved from: [cyberleninka.ru/.../sotsiokulturnoe-proektirovanie-v-si ...](http://cyberleninka.ru/.../sotsiokulturnoe-proektirovanie-v-si...) [in Russian].
4. Reformation of the management system in the field of culture and the European experience of innovation development. Retrieved from: www.nplu.org/storage/files/Infocentr/.../dos.pdf [in Ukrainian].
5. Rud, Ya. S. (2013). Social-cultural designing - innovative technology of efficient management of cultural processes. Aktualni problemy istorii, teorii ta praktyky khudozhnoi kultury. Kyiv: Milenium, 31, 161-167 [in Ukrainian].
6. Ukrainian Cultural Foundation. Retrieved from: mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/officialcategory? [in Ukrainian].
7. Fediev, Y. (2017). Ukraine will be able to receive funding from Europe for 18 cultural areas. Retrieved from: https://espresso.tv/article/2017/08/06/yuliya_fediv [in Ukrainian].
8. Kharkiv regional organizational-methodical center of culture and arts. Retrieved from: www.cultura.kh.ua/uk/activities/international.../about [in Ukrainian].